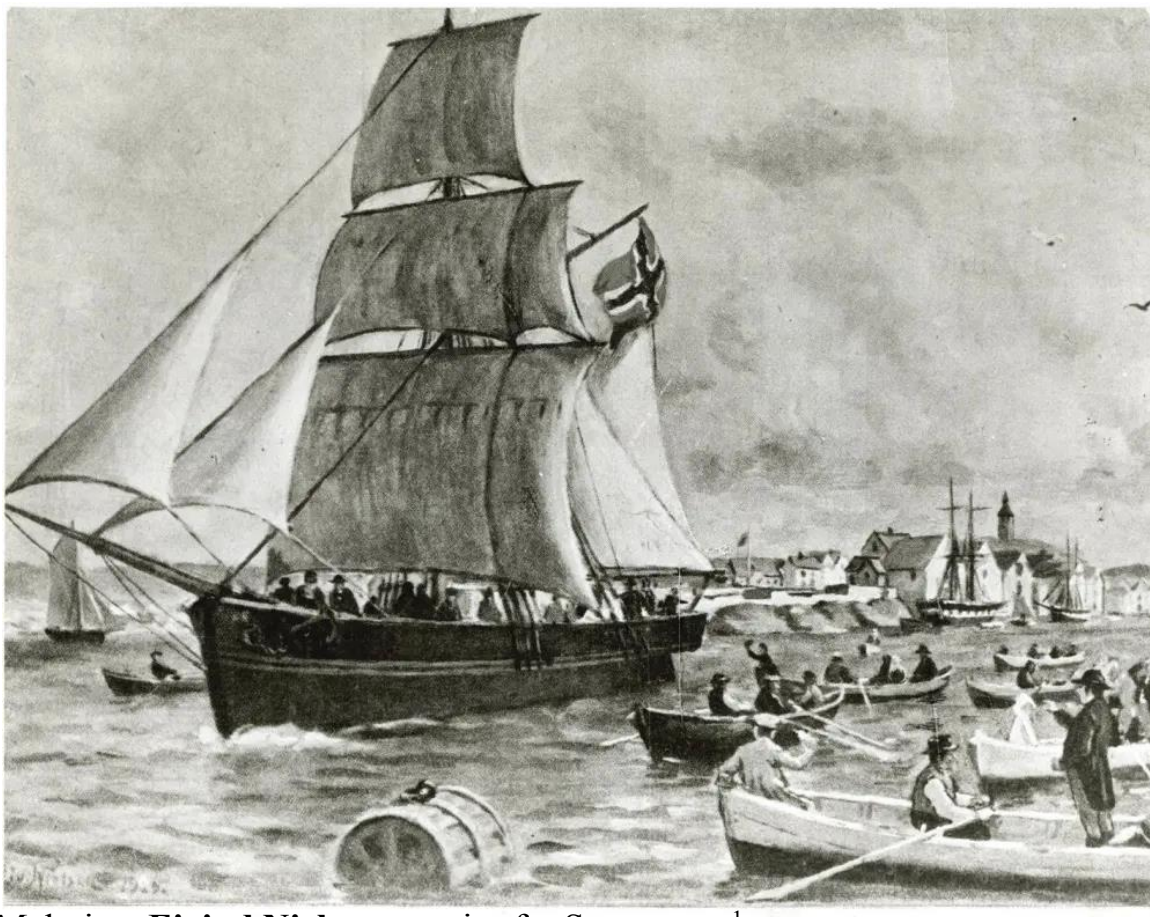

Barn og migrasjon fra Norge til Amerika 1825 – 1925: Reisen til Amerika

Maleri av **Eivind Nielsen**, avreise fra Stavanger. ¹

Antall ord:

5492

Kandidatnummer:

1203 – 1204 – 1208 – 1219

¹ Nielsen u.å.

Innhold

1. Innledning.....	3
2. Hoveddel	4
2.1 Reise fordi vi må, eller reiser fordi vi vil?	4
2.2 Migrasjon til Amerika	5
2.3 Restauration.....	6
2.4 Hvordan var det for barn generelt å utvandre til Amerika?	8
2.5 Hva pakket de med seg?.....	9
2.6 Hvordan sov de og hvordan så «sovesalen» ut?.....	9
2.7 Hva spiste de?.....	10
2.8 Hva gikk de kledd med?	11
2.9 Hva gjorde de?.....	11
2.10 Teoretisk perspektiv	13
3. Undervisningsopplegg.....	14
3.1 Mål	15
3.2 Innhold	15
3.3 Elevforutsetninger	16
3.4 Rammefaktorer	16
3.5 Arbeidsmetoder	16
3.6 Vurdering.....	16
4. Avslutning	17
4.1 Konklusjon.....	17
Referanser.....	18
Bildereferanse.....	20
Vedlegg	21
Vedlegg 1: Undervisningsopplegg	21
Vedlegg 2: Materialet fra Sloop Society of America.....	30

1. Innledning

«Den beste arv foreldre i fattige kår kan gi barna, er å bringe dem til Amerika.»²

I FoU arbeidet vårt har vi valgt Restauration-prosjektet³ og migrasjon som hovedtema. Videre skal vi drøfte rundt problemstillingen knyttet til teamet med søkelys på barnas levekår, både generelt på 1800-tallet, men spesielt om barnas liv under Restauration-reisen til Amerika i 1825. Problemstillingen vår er derfor: Hvordan var livet til barna under reisen?

Vi har etter noe utforsking funnet ut at det finnes lite informasjon om barna generelt, og informasjonen som finnes er gjerne spredt i mange forskjellige kilder. Vi så et behov for å fremme mer av barnas perspektiv, og det er grunnen til at vi har valgt denne problemstillingen. Ønsket vårt har vært å samle inn all tilgjengelig og nyttig informasjon og bruke dette til å utarbeide et undervisningsopplegg knyttet til temaet med fokus på historisk empati.

Vi startet arbeidet med å grave dypt i tilgjengelig informasjon på internett samt kontaktet diverse museer og enkelte personer som muligens satt på viktig informasjon. Hver for oss i gruppen har innsamlet og lagret diverse kilder som nettsider, bøker, bilder, videoer osv. Informasjonen vi var ute etter stammer fra 1800-tallet og noe fra 1900-tallet. Det har gjort denne delen av arbeidet svært tidskrevende, med tanke på at det er vanskelig å finne informasjon fra så langt tilbake i tid.

Det har vært uhyre viktig å være kildekritisk og gjerne bekrefte funnet informasjon ved å sammenligne den med andre kilder. Det kan derfor i noen tilfeller være at informasjonen vi har funnet er noe forandret fra sannheten. Mye av tilgjengelig informasjon i dag, om mennesker og historier fra 1800-tallet, er basert på muntlige overleveringer, samt eventuell dokumentasjon som finnes i diverse arkiver og tolkning av disse. Mange historikere, lærere og forskere bruker denne informasjonen i sitt arbeid for å danne et bilde av hvordan livet kunne vært på den tiden. På lignende måte har arbeidet vårt med prosjektet også basert seg på samme informasjon. Her har det derfor vært viktig å utøve god forskningsetikk, med spesielt stort fokus på *Sannhetsnormalen*⁴ som handler om å sette inn nødvendig arbeid i undersøkelser forbundet med sannheten i informasjonen en finner. De nasjonale forskningsetiske komiteene beskriver den delen av forskningen som «*Sannhetssøken, sannhetsforpliktelse, redelighet og*

² Semmingsen 1942: 421

³ Restauration u.å.

⁴ De nasjonale forskningsetiske komiteene 2021

*ærlighet er en forutsetning for forskningens kvalitet og pålitelighet».*⁵ Det er viktig at vi som forsker på dette bruker pålitelige kilder og bekrefter disse, for å sørge for at informasjonen vi videreformidler er sann.

Vi har ikke hatt noen juridiske vern av personopplysninger, da saken vi undersøkte er over 60 år gammel. Likevel har det vært viktig for oss å behandle funnet informasjon med respekt og omtanke. Personer og opplysninger vi har brukt i arbeidet vårt kan ha ettermæle og det er viktig å arbeide med aktsomhet og respekt til både de avdøde og deres etterlatte.⁶ Forskningsetikk punkt 29. *Menneskers ettermæle* handler om akkurat dette.⁷

2. Hoveddel

2.1 Reise fordi vi må, eller reiser fordi vi vil?

Livet i Norge på 1800-tallet var vanskelig for mange. Enda flere barn overlevde barndommen, som førte til at søskenflokkene ble større.⁸ Familiene vokste, og det var flere og flere mager å mette. Fattigdom og hungersnød økte. Mange barn fra Sørlandet ble sendt østover for sesongarbeid, ofte som gjetere, fra våren til sent om høsten. Fenomenet ble kalt «barnevandring» og varte fra ca. 1830 til 1910.⁹

Hva slags type mat folk spiste var avhengig av lokasjon og hva enkelte fikk tak i. De fleste produserte store deler av maten som familien spiste selv, gjennom å så korn og poteter. Grøt og melk ble gjerne servert til minst ett måltid om dagen, og korn var hovedingrediensen i de fleste retter. I tillegg var det mye flatbrød og gjæret brød bakt i ovn som også var en del av maten til de fleste måltider. Melke retter dominerte over hele landet, mens andre matretter og produkter var mye avhengig av lokasjon. Ved kysten spiste folk mye fisk av ulike slag, mens i innlandet var det mer vanlig med kjøtt og blodmat. Man hadde ikke kjøleskap eller fryser, så det å oppbevare ferskt kjøtt var vanskelig. Derfor var det vanlig å bruke andre metoder som konserverte både kjøtt og fisk til spekemat, og brød ble til kavringer for å forlenge holdbarheten.¹⁰

⁵ De nasjonale forskningsetiske komiteene 2021

⁶ De nasjonale forskningsetiske komiteene 2021

⁷ De nasjonale forskningsetiske komiteene 2021

⁸ Sandvik 2023

⁹ Sandvik 2023

¹⁰ Sørum 2017

Økende befolkningstall og lite samfunnsutvikling har resultert i at mange valgte å migrere, til blant annet Amerika. Faktorer som fattigdom, matmangel, dårlig jord og lite fremvekst i siktet, førte til at mange flyttet til byene, mens andre valgte å emigrere til Amerika. I årene mellom 1825 og 1920 var det ca. 800 000 nordmenn som emigrerte til Amerika, noe om utgjorde ca. 25 % av befolkningen i Norge. ¹¹

2.2 Migrasjon til Amerika

De fleste valgte å migrere på grunn av dårlige levekår i Norge. Noen mennesker migrerte på grunn av religiøs forfølgelse. En liten andel migrerte på grunn av den «Amerikanske drømmen», hvor velstående nordmenn hadde ambisjoner om å bygge ut sin rikdom i Amerika.¹² Disse grunnene for migrasjon kalles for «push and pull faktorer.»¹³ Noen ble presset ut av landet, mens andre ble fristet til å flytte til Amerika.

Cleeng Person blir regnet som drivmotoren bak utvandringsskipet Restauration¹⁴. I oppdrag fra kvekersamfunnet i Stavanger måtte Peerson dra vestover til New York for å utforske mulighetene for kvekerne¹⁵. Der brukte han tid på å etablere en god relasjon til kvekermiljøet i New York og utforsket mulighetene for bosettelse i området.¹⁶ I 1824 kom nordmannen tilbake til Norge etter reisen til Amerika. Han solgte den «Amerikanske drømmen» til nordmenn, både til de desperate og de ambisiøse. Dette resulterte i at mange begynte å vurdere migrasjon på ekte. Restauration båten med kapteinen Lars. O. Helland i spissen seilet fra Stavanger 5. juli, 1825. ¹⁷

¹¹ Myhre 2021

¹² Arkivverket, 2024

¹³ Rudi & Utvik 2022

¹⁴ Norsk utvandremuseum u.å.

¹⁵ Nerheim 2023

¹⁶ Nerheim 2023

¹⁷ Nilsen, 2023

2.3 Restauration

I 1825 ble en av de første ekspedisjonene utført på skipet Restauration. Dette var et skip som reiste fra Stavanger, og som skulle være starten på en ny utvandringsepoke i norsk historie. Skipet skulle frakte en modig og håpefull gruppe mennesker, kjent som Sloopers, til andre siden av verden i håp om å få et bedre liv.¹⁸

Restauration har en lang historie bak seg, og ble opprinnelig ikke bygd til utvandring. Den ble først bygget som en hardangerjakt i 1802 i Hardanger, og fikk navnet Emanuel¹⁹. Skipet ble brukt til å transportere ulike varer som sild, og korn²⁰. Senere ble det omdøpt til «Haabet» før den i 1820 ble ombygd i Egersund og fikk navnet Restauration²¹. Restauration var en «sloop», som er et seilskip med bare en mast, og derfor blir passasjerene kalt for Sloopers eller slupefolket²². I 1815 forliste skipet, men var seilklar til da Lars Larsen Geilane og et par andre familier skulle kjøpe den²³. Lars Larsen Geilane var kveker, og opptrådte som en leder for utvandrerne²⁴. Den 8.mai kunne det 54 fot lange og 16 fot brede skipet²⁵ seile fra Egersund til Stavanger og var klar for utvandningsreisen²⁶. Dette skipet skulle frakte den første gruppen av norske emigranter til Amerika²⁷.

Det har vært mye diskusjon om Restauration skipet forlot kaien den 4. eller den 5.juli, men ifølge Hans Eyvind Næss skal det ikke være noe tvil om at den dro 5.juli²⁸. Hele reisen skulle ta 98 dager, og utvandrerne ankom New York den 9.oktober samme året²⁹.

Skipet hadde ei last av jern og 52 personer om bord, som besto av 45 passasjerer og et mannskap på 7 personer, ledet av skipper og kaptein Lars O. Helland³⁰. Sloopers-gruppen så på seg selv som Haugianere, men ble oppfattet som kvekere av andre. Senere ble det oppdaget at det kun var Lars Geilane som faktisk var kveker³¹. Om bord var det kvinner, menn og barn,

¹⁸ Nilsen, 2023

¹⁹ Seldal 2021: 47

²⁰ Byhistorisk Forening Stavanger u.å.

²¹ Seldal 2010

²² Restauration u.å.

²³ Byhistorisk Forening Stavanger u.å.

²⁴ Frafjord u.å.

²⁵ Semmingsen 1942: 9

²⁶ Byhistorisk Forening Stavanger u.å.

²⁷ Sloopers Society u.å.

²⁸ Næss 2021: 66

²⁹ Næss 2021: 9

³⁰ Næss 2021: 62-64

³¹ Semmingsen 1942: 11-12

men ikke alle har blitt identifisert. Det er mye debatt om antallet barn om bord og alderen deres, men det hevdes at det var 19 barn i alderen mellom 3 måneder og 18 år³².

Plassen på båten var trang da det kun var 44 kvadratmeter til rådighet, så hver person hadde knapt 1 kvadratmeter. Soveområdet var kun på 23 kvadratmeter, som gjorde det ubehagelig for dem å sove. Barna sov vanligvis to og to sammen, og bredden på en seng i dobbelkøylene var 76cm,³³. Det var slik at det ikke var plass til alle i sengene, som førte til at noen ble liggende på gulvet³⁴. Det måtte også tas i betraktning at det skulle være plass til personlige eiendeler, kjøkken og andre nødvendige utstyr for reisen³⁵. Utvandrerne arbeidet hardt sammen for å minimere utfordringene og gjorde gode forberedelser til den lange og krevende reisen.

Utvandrerne var nå på en risikofylt og spennende reise fra Stavanger, og den skulle vise seg å bli en prøvelse fra start til slutt. Det første stoppet var i Dusavik, og ble en uventet start for familien Madland. Familien besto av to foreldre og barna Marta, Kristine, Jens, Serine, Gurine og Raket³⁶. Ifølge Stavanger Aftenblad ble søsknene Marta, Kristine og Jens ekstremt sjøsyke, og hadde absolutt ikke lyst å reise til Amerika. Jens var fast bestemt på å skulle jobbe i Norge og ta vare på søstrene, og kranglet seg til å gå av skipet. Etter en lang diskusjon ble det enighet om å la de tre gå av i Dusavik³⁷. Det har vært mye diskusjoner rundt at de lot tre barn ta en så stor avgjørelse og bli værende alene, men var det slik historien var? Det viser seg at Jens var 21 år og Marta var 24 år, så de var voksne nok til å ta vare på seg selv. Kristine var heller aldri på skipet, men i Stavanger med ett barn og en til på vei³⁸.

De resterende 50 utvandrerne fortsatte til den engelske kysten for å selge brennevin, for å tjene penger til å kjøpe nødvendige midler som f.eks. vann. Denne strategien varte ikke lenge, da det var ulovlig, og de ble anklaget av engelske vakter for å være pestsmittet. De seilte deretter sørover mot Madeira, en øy i Portugal og fant sikkerhet der³⁹. Selv om de var i sikkerhet, hadde de ikke vann og tørstet fram til de fant tønner med madeiravin. Madeiravinen

³² Seldal 2021

³³ Rosdail 2014: 18

³⁴ S. Vatile, forelesningsnotater på canvas, u.å.

³⁵ Rosdail 2014: 18

³⁶ Næss 2021: 57

³⁷ Omdal, 2010

³⁸ Næss 2021: 61

³⁹ S. Vatile, forelesningsnotater på canvas, u.å.

ble drukket av små og store, inkludert mannskapet som førte til en kaotisk seiltur til havna på Funchal⁴⁰.

Under mange utvandningsreiser hendte det ofte at kvinner fødte under reisen. Forholdene førte til at det var ekstremt farlig for både mor og barn. Både kvinner og barn døde enten under reisen eller ved ankomst og fikk aldri levet ut «Amerika drømmen»⁴¹. Dette var imidlertid ikke tilfelle for Martha Georgina som ventet barn på Restauration skipet. Under den stormfulle turen mot Kariben blir ei jente født, og blir kalt «Slupperbeibien»⁴². Til tross for alle utfordringer de møtte på veien, kom de seg fram til New York og ble godt mottatt av Cleng Peerson⁴³.

2.4 Hvordan var det for barn generelt å utvandre til Amerika?

Det har vært særdeles lite informasjon om barns opplevelse på skipene, og dermed har vi få kilder om hvordan barna hadde det om bord på Restauration. For å finne ut hvordan det kan ha vært om bord på skipet, har vi brukt andre kilder, som Ole Rynning sin bok fra 1839⁴⁴, muntlige fortellinger fra 1900-tallet samlet av Ellis Island museet⁴⁵, noen kilder fra Sloopers Society of America⁴⁶ og andre kilder som kan belyse hvordan barn hadde det på tidlig 1800-tallet.

I 1839 utga Ole Rynning en bok som ga nordmenn et innblikk i hvordan det var å emigrere til Amerika⁴⁷. Han refererer i boken sin om personer som var involvert i og rundt Restauration, som Cleeng Person⁴⁸, og om funnet av madeiravin⁴⁹. Dermed kan vi anta at Ole Rynning hadde kommunisert med, og fått kunnskap om ferden som Restauration hadde over Atlanterhavet. I boka ga Ole Rynning råd og anbefalinger til de som vurderte å dra over til Amerika, samtidig som han avkreftet feiloppfatninger nordmenn hadde om Amerika.

⁴⁰ Byhistorisk Forening Stavanger u. å.

⁴¹ Solem u.å.

⁴² S. Vatile, forelesningsnotater på canvas, u.å.

⁴³ Norwegian Ridge u.å.

⁴⁴ Rynning 1839

⁴⁵ The Statue of Liberty-Ellis Island Foundation u.å.

⁴⁶ Sloopers Society of America u.å.

⁴⁷ Rynning 1839

⁴⁸ Norgeshistorie, Sannferdig beretning om Amerika

⁴⁹ Nilsen 2023

2.5 Hva pakket de med seg?

Vi kan tenke oss at det ofte var foreldre som pakket, og de inkluderte sjeldent barna i hva de skulle ha med seg. Selv om ikke alle utvandret på grunn av fattigdom, er det sannsynlig at utvandrerne solgte eller auksjonerte meste av det de eide for å få penger til reisen⁵⁰. Vi har sett flere eksempler, som 8 år gamle Anna Bjorland, når familien hennes utvandret til Amerika i 1912. Anna husket det kun som en svært forvirrende prosess, og fikk ikke med seg noe annet enn klær. 16 år gamle Olevine Olsen, som dro til Amerika i 1914, hadde fått beskjed om at det ikke var vits i å ta med seg så masse klær, siden hun kunne få kjøpt seg finere og dyrere klær i Amerika.⁵¹

Det var logisk at personlige egendeler ikke ble prioritert, når voksne måtte pakke det mest nødvendige fra livene deres i Norge. Dette gjaldt spesielt i begynnelsen av utvandringen, da de seilte med seilskip. På Restauration fikk de ha med seg en 2x2 meter kiste, som skulle inneholde både proviant og egendeler⁵². De hadde planlagt reisen en stund og solgte det meste de hadde av verktøy, hus og gård og kvittet seg med gjeld før de reiste⁵³. Selv etter at dampskipene ble det vanligste fremkomstmiddelet⁵⁴, likevel var reisen fortsatt kostbar, og det var begrenset hva de kunne ta med seg. Selv om det ikke er direkte kilder på at alle som utvandret måtte selge eller auksjonere egendeler for å få midler til reisen, kan vi tenke oss at dette var vanlig i de fleste tilfeller.

2.6 Hvordan sov de og hvordan så «sovesalen» ut?

Fra begynnelsen av utvandringen i 1825 og utover de neste 100 årene kan vi anta at køyesenger, som ofte hadde 2,3 eller 4 senger, var de vanligste sengene på et skip. Det var ingen fast størrelse på sengene, men vi vet at Restauration hadde veldig smale senger.⁵⁵ Vi har fått muntlige fortellinger om hvordan soverutinene var, men det er ikke helt sikre kilder. Det kan tenkes at de sov i skift eller sov sammen i samme seng, men det kan også hende at de måtte være kreative og utnytte plassene. Vi har ikke noen originale kilder på hvor mange som delte køyene samtidig, men vi kan anta at store familier sov sammen i køyer, og at de brukte

⁵⁰ Semmingsen 1942: 97

⁵¹ The Statue of Liberty-Ellis Island Foundation u.å.

⁵² J. Hart Rosdail 2014: 18

⁵³ Hans Eyvind Næss 2021: 65

⁵⁴ Ingrid Semmingsen 1944: 5

⁵⁵ J. Hart Rosdail 2014: 18

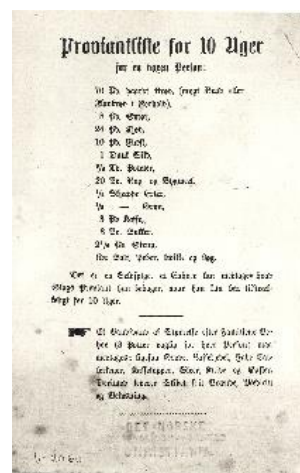
både kister og tepper på gulvet for å sove. På Restauration ble det sagt at barna skulle sove i «slunkaból»⁵⁶, som betyr at de skulle ligge på tepper som var lagt på gulvet⁵⁷.

Det er ikke mye informasjon å hente om størrelsen på sengene på andre skip. Senere i utvandringen, på dampskipene, var sengene sannsynlig litt større. Anna Gustavson, som var 14 år da hun utvandret til Amerika i 1912, delte lugar med 6 andre og sov på køyeseng⁵⁸.

Olevine Olsen delte også rom med andre, men der var det et 4-mannsrom med 2 køyesenger⁵⁹.

2.7 Hva spiste de?

Uansett om de reiste med seilskip eller dampskip, var det viktig med nok proviant til reisen. Det er ukjent nøyaktig hva Restauration hadde med seg av proviant på reisen. Det er kilder som sier at det ble fraktet lass av poteter, brød, tønner av spekesild og spekeskinker om bord, og andre matvarer som kunne oppbevares over tid i skip som reiste til Amerika i samme periode som Restauration⁶⁰. Ole Rynning anbefalte å ta med seg mat som hadde lang holdbarhet⁶¹. Bilde til høyre viser en proviantliste for 10 uker fra ukjent årstall⁶², som gir et innblikk i hvilke matvarer som ble spist i andre typer skip. Om bord i båten var et lite kjøkken, kalt «kokebyssa», og det er sannsynlig at kvinnene hadde ansvaret for dette området, som i praksis bare var et ildsted inni et skur på dekk⁶³. Selv om vi ikke har funnet kilder som henviser direkte til akkurat hva barna har spist, kan man logisk tenke at de har fått de samme måltidene som de voksne.

Ettersom det er et menneskelig behov å drikke vann, vet vi at barn som emigrerte i hvert fall drakk vann om bord på skipene. Vi vet at utvandrerne på Restauration i tillegg til nødvendig mat og drikke, hadde med seg øl og brennevin. Vi vet at også at de gikk tom for vann når de

⁵⁶ Bergensavisen 2004

⁵⁷ S. Vatlle, forelesningsnotater på canvas, u.å.

⁵⁸ The Statue of Liberty-Ellis Island Foundation u.å.

⁵⁹ The Statue of Liberty-Ellis Island Foundation u.å.

⁶⁰ Semmingsen 1944: 4

⁶¹ Norgeshistorie, Sannferdig beretning om Amerika

⁶² Det norske utvandringsselskab u.å.

⁶³ Semmingsen 1944: 4

nærmet seg Madeira-området, for der fant de en tønne med madeiravin som de drakk seg fulle på⁶⁴.

2.8 Hva gikk de kledd med?

For å kunne forstå hvilke klær passasjerene gikk med, må vi se på hva som var normen for kvinner, menn og barn på 1800-tallet. Da ser vi at det er forskjellig hva de fattige og rike gikk med. De rike damene gikk med sydde klær, gjerne en kjole av fint stoff, store hatter og håndsydde sko, mens vanlige folk gikk med skjørt av grove stoffer, skaut og tresko.

Undertøyet varierte også, hvor de rike brukte undertøy av tynne bomullsstoffer, mens vanlige folk brukte hjemmestrikkede ullundertøy⁶⁵.

Kleskoden var nok ganske lik innad i familien, og vi kan tenke oss at barna om bord gikk i klær som var typisk for vanlige barn på 1800 tallet. Barna gikk sannsynligvis i klær laget av ull og andre grove tekstiler, hvor jentene gikk med kjoler og guttene gikk med langarmet skjorter og bukser, samt tresko på beina. Til reisen mot Amerika anbefalte Ole Rynning å ta med seg skinnklær og vadmelsklær⁶⁶, som de kunne bruke til å holde varmen, siden vadmelsklær er et tykt plagg laget av ull.

2.9 Hva gjorde de?

Det finnes ikke mange originale kilder om hva barn gjorde om bord på skipet, men vi kan allikevel få en forståelse om hvordan det var for dem om bord. Vi kan tenke oss at de hadde begrenset plass til proviant, og over tid kunne nordmennene føle seg tvunget til å fiske for å få mat. Dette tror vi var en vanlig utfordring for alle som reiste over til Amerika med seilskip, da reisene var omtrent like lange som Restauration. Barn var allerede vant til å arbeide eller bidra til husholdningen fra før, så vi tror at de var med å fiske, spesielt barna. En annen kilde som tyder på at de fisket, er at Ola Rynning i 1837 anbefalte reisende å ta med seg redskaper og tråd som de kunne fiske med⁶⁷. Videre kan vi forestille oss at det var vanlig med folkedans,

⁶⁴ Nilsen 2023

⁶⁵ Norgeshistorie, Sannferdig beretning om Amerika

⁶⁶ Norgeshistorie, Sannferdig beretning om Amerika

⁶⁷ Norgeshistorie, Sannferdig beretning om Amerika

eller generell dansing om bord. Spesielt på Restauration antas det at en av passasjerene hadde med seg en fiolin⁶⁸.

På 1800-tallet var det ofte kvinnene som gjorde typiske husarbeidsoppgaver, og dette var noe som sannsynligvis fortsatte på båtreisen. På andre seilskip som for eksempel Sjofna, hadde noen av kvinnene ansvar for matlaging, andre tok vare på ungene og de syke, og noen holdt på å sy eller strikke⁶⁹. Vi tror at jenter ofte var med å assistere mødrene eller hadde ansvaret for en av disse oppgavene selv. På Sjofna hadde faktisk kapteinen ansvar for å holde gudstjeneste⁷⁰, og man kan tenke seg at dette kanskje var vanlig. Særlig på seilskipene der sykdommer herjet, og mange omkom⁷¹, så vendte nok mange seg mot tro og religion i uforutsigbare tider. Det er ikke noen entydige bevis på at barna var en del av dette, men vi kan se for oss at de voksne ville prøve å holde på religiøse tradisjoner og tilbedelse.

I de tilfeller hvor det var storm og det ikke var hensiktsmessig å være på dekk, måtte de oppholde seg under dekk. Under dekket var det begrenset med plass som følge av at soveplasser og kistene tok stor plass. Det er få originale kilder som beskriver hva som skjedde under dekk, men vi kan tenke oss at siden det var trangt, så ville soving eller aktiviteter som ikke krevde mye plass være mest sannsynlig.

Etter 1860 og utover ble seilskipene byttet ut med dampskip, og dette påvirket tiden passasjerene hadde om bord. 11 år gamle Charles Myhre hadde tilbrakt 8 dager på skipet Stavangerfjord i 1920. Han fortalte at de bodde i «third class», men allikevel fikk god mat. Clara Bjørkmann som emigrerte til Amerika i 1926 som 17 åring, feiret faktisk 17. mai om bord. Hun forklarte at de hadde en parade og hadde leker oppe på dekket. En av disse lekene var noe hun kalte for «sokkehopp», som kanskje var deres versjon av sekkeløp⁷². Vi ser at selv om de tilbrakte mindre tid på skipene, var aktivitetene ofte de samme som i starten av utvandringen.

⁶⁸ Semmingsen 1944: 4

⁶⁹ Solem u.å.

⁷⁰ Solem u.å.

⁷¹ Semmingsen 1944: 5

⁷² The Statue of Liberty-Ellis Island Foundation u.å.

2.10 Teoretisk perspektiv

Historisk empati er et relativt nytt begrep i den norske skolen⁷³, men har blitt integrert inn i kunnskapsløftet 2020. «*De skal se hvordan utviklingen i fortiden var preget av både brudd og kontinuitet og hva som bidro til endringer, samt utvikle historisk empati*».⁷⁴ Dette ligger i læreplanen for samfunnsfag under kjerneelementet samfunnskritisk tenkning og sammenhenger⁷⁵. Læreplanen inneholder ingen direkte definisjon for historisk empati.

Å ha historisk empati innebærer å ha evnen til å forstå hvordan da tidens samfunn og kultur påvirket hvordan historiske figurer tenkte, handlet og reagerte i ulike situasjoner⁷⁶. Dette er viktig for at vi skal kunne binde sammen fortiden og fremtiden⁷⁷. Mange elever tror i dag at fortiden er separert fra oss, men det er fortidens valg som har settet spor for fremtiden.

Endacott & Brooks har skrevet om tre grunnleggende faktorer som er nødvendig for å utvikle historisk empati, og oversatt til norsk heter disse kontekstualisering, perspektiv taking og innlevelse⁷⁸.

Kontekstualisering handler om at vi må ha en forståelse av samfunnet og kulturen i den tidsperioden personen eller personene levde i⁷⁹. I vår oppgave utforsker vi hvordan barn hadde det på migrasjon skip; dermed må vi også ha en forståelse av samfunnet de levde i. Hva var barnas rolle i samfunnet og hjemmet? Hvordan var deres hverdag? Barn hadde lite autonomi i eget liv og var aldri med på å ta avgjørelser. Barn som vokser opp i dagens samfunn har blitt fortalt siden de var små at de har rettigheter, rett til selvbestemmelse, har en viktig stemme osv. For dem så er det viktig å gi en historisk kontekst når det er såpass store forskjeller mellom fortid og nåtid.

En annen viktig faktor er perspektivtaking. Det omhandler ferdigheten til å se en annen persons perspektiv på en situasjon. Man forstår at historiske personer kunne ha hatt verdier og tidligere opplevelser som kunne ha vært et grunnlag for hvordan de så på en situasjon⁸⁰. I starten av utvandringen kunne de fleste lite om Amerika⁸¹. Da kan man forstå at barn som for eksempel Anna Bjorland, som hadde opplevelse med båt tidligere, ikke syntes at det var noe

⁷³ Harnes 2021: 70

⁷⁴ Kunnskapsdepartementet 2019

⁷⁵ Kunnskapsdepartementet 2019

⁷⁶ Endacott & Brooks 2013: 41

⁷⁷ Marie, Monika, Ragnhild, Aslak og Øyvind og HIS405 2020: avsn. 6

⁷⁸ Endacott & Brooks 2013: 43

⁷⁹ Endacott & Brooks 2013: 43

⁸⁰ Endacott & Brooks 2013: 43

⁸¹ Semmingsen 1942: 40

stort at de skulle på et skip⁸². Mens andre barn som ikke hadde de samme opplevelsene, kunne ha opplevd reisen som skummel fordi de ikke hadde vært på båt før, og var på vei til et land de visste lite om.

Å ha innlevelse innebærer å kunne relatere til hvordan andre kunne ha handlet, følt og reagert i en situasjon ut ifra egne opplevelser fra samme situasjon⁸³. Man kan trekke mange likheter mellom hvordan et barn på den tiden opplevde store eller små forandring med norske barn i dag. Opplevelser som at barn i dag har kanskje flyttet til en annen by eller annet land, har reist med båt til et annet land eller opplevd å ikke være med på avgjørelser. Ved at elevene får en emosjonell tilkobling til fagstoffet, kan dette gjøre at de husker faktaene bedre⁸⁴. Et eksempel er at noen elever i dag kanskje har vært på cruise, og da kan man trekke inn forskjellen på å være på et cruise og et seilskip på 1800-tallet. Dra fram ulikheter som for eksempel soveplass og mat, men likheter som at de kanskje ble sjøsyke.

3. Undervisningsopplegg

I læreplanen ser vi et økt fokus på historisk empati, og vi ønsker derfor å knytte dette i undervisningen. Vi ser viktigheten av at elevene skal få en dypere forståelse, for hvordan livene til barna var under utvandringen til Amerika.

Vi skal bruke den didaktiske relasjonsmodellen som en struktur for å presentere undervisningen, samt legge ved et detaljert vedlegg av opplegget. Vi satser på en lærerik og kreativ undervisning for elevene, som kan være med å bidra til at elevene utvikler historisk empati.

⁸² The Statue of Liberty-Ellis Island Foundation u.å.

⁸³ Endacott & Brooks 2013: 43

⁸⁴ Hatlen 2020 sitert i Harnes 2021: 73

3.1 Mål

Målet for undervisningen er at elevene skal kunne noe om Restauration og utvandringen til Amerika, med fokus på hvordan barna hadde det før, og oppnå dette gjennom historisk empati. På bakgrunn av dette har vi valgt å fokusere på to av kompetansemålene fra læreplanen i Samfunnsfag etter 7.trinn: *“Utforske hvordan mennesker i fortiden livnærte seg, og samtale om hvordan sentrale endringer i livsgrunnlag og teknologi har påvirket og påvirker demografi, levekår og bosettingsmønstre”*⁸⁵, og *“reflektere over hvordan møter mellom mennesker har bidratt til å endre hvordan mennesker har tenkt og samfunn har vært organisert”*⁸⁶.

3.2 Innhold

Undervisningsopplegget består av ulike deler. Vi starter med å sette på en film som varer i ca. 3 min om Ola som dro til Amerika i 1860, slik at de får en opplevelse av hvordan det var å leve på den tiden. Ved å starte undervisningen med film, vekker vi interesse hos dem og skaper en nysgjerrighet. Videre skal vi ha en kort lærerstyrt samtale, hvor vi underviser dem om Restauration og Migrasjon på 1800/1900-tallet, for at elevene skal kunne nå målet sitt. Deretter skal vi bryte av undervisningen med at elevene får bruke luktesansen, og senere snakke om hva barn og de andre migrantene spiste underveis på reisen. Videre får elevene se en film som er lagt ut på Restauration sin YouTube kanal, som handler om usikkerheten som henger ved når en bestemmer seg for å migrere til et annet land. I neste del av undervisningsopplegget ønsker vi å introdusere elevene for et fiktivt barn som levde på 1800-tallet. Her får de møte Johan. Elevene skal gå rundt i skipet og lese små flashcards om Johan og hans liv, samt få noen refleksjonsspørsmål. Til slutt gjennomfører vi en kort quiz med elevene om det de har lært i dag. Vinner gruppen får en liten premie.

⁸⁵ Kunnskapsdepartementet 2019

⁸⁶ Kunnskapsdepartementet 2019

3.3 Elevforutsetninger

Elevene går i 7 klasse og er 12 til 13 år gamle. Vi studenter har ikke noe kjennskap til ulike individuelle tilpasninger, men har tiltro til at vi får beskjed, dersom det er nødvendig for slike tilpasninger. Vi har lagt opp undervisningen slik at elevene får oppleve variasjon med både presentasjon og aktiviteter. På den måten sørger vi for at undervisningen i stor grad er tilpasset alle, eller i hvert fall de fleste.

3.4 Rammefaktorer

Rammefaktorene vi har i undervisningsøkten er de fasilitetene som er om bord i båten og tidsrammen på 1 time. Til disposisjon har vi et lite stykke av kaiområdet samt på dekk og under dekk på skipet. Under dekket har vi en projektor med høyttaler og benker til disposisjon. Det er her vi gjennomfører undervisningsopplegget. Under dekket er ikke så stort, men etter informasjonen vi har fått skal gruppen deles i to, slik at det mest sannsynlig blir ca. 15 per. i hver gruppe. Det gjør det mulig for at alle får sitteplass.

3.5 Arbeidsmetoder

Elevene skal få jobbe både i grupper og individuelt. Den pedagogiske tilnærmingen vi ønsker å benytte oss av er variasjon. Gjennom å variere undervisningsmetoder og arbeidsmåter sørger vi for større deltagelse, spennende forelesning og større utbytte for elevene. Elevene skal oppleve og innta informasjonen vi formidler både gjennom video, musikk, fortellinger, skrevet tekst som elevene må lese på egen hånd, luktesans, samt samarbeid i grupper under quizen. Vi ønsker å bruke arbeidsmåter som er tilgjengelige for alle. Elevene skal lytte, observere, diskutere, lukte, samarbeide, fundere, bevege seg og jobbe individuelt.

3.6 Vurdering

Undervisningen vil bli vurdert gjennom quizen. Der får vi sett om elevene har fulgt med og tatt til seg det vi har vært igjennom i løpet av timen. Utenom det, kan vi se på elevenes engasjement og tilstedeværelse når vi evaluerer timen i etterkant.

4. Avslutning

4.1 Konklusjon

«Den beste arv foreldre i fattige kår kan gi barna, er å bringe dem til Amerika.»⁸⁷.

Når vi hører ordet «arv» tenker vi ofte på penger, bolig og materialistiske ting. Ved å utvikle historisk empati kan elever bygge en mer omfattende forståelse av hvorfor nordmenn emigrerte og hvilke fordeler og ulemper det har medført barna deres. Vi ser at arven i dette tilfellet, ikke kun er materialistisk. Foreldre utvandret for å gi barna deres større muligheter, og arven foreldrene har gitt barna er et bedre liv, samt en vei foreldrene har banet frem for dem. Emigrasjon av nordmenn til Amerika har alltid vært et høyt omtalt tema. Spørsmål som hvorfor de reiste, hvem reiste, hvorfor så mange reiste og hvordan livene deres så ut i etterkant er fremdeles dagsaktuelle. Samtidig har det vært lite snakk om barna av norske emigranter som i mange tilfeller til dagen i dag har etterfølgere bosatt i Amerika. På grunn av svært begrenset informasjon om barna på 1800- 1900-tallet har vi trukket noen konklusjoner ut av den informasjonen vi har funnet, samt utarbeidet teorier om barnas liv basert på livet til de voksne. Problemstillingen vi har tatt for oss, er derfor delvis besvart. Vi har funnet en del pålitelige kilder om barna, som besvarte mange spørsmål vi har stilt oss i problemstillingen. Noen spørsmål er fremdeles ubesvart eller besvart basert på fortolkninger og utarbeidet teorier. Teorigrunnlaget vårt har en mer historisk verdi enn at den direkte er samfunnsnyttig. På tross av dette mener vi at oppgaven kan gi elever samfunnsnyttig redskap gjennom undervisningsopplegget. Historisk empati er en viktig redskap som sørger for at mennesker i dag kan forstå historie bedre i sin helhet.⁸⁸ Ved at vi har kunnskap om samfunnet på den tiden, klarer vi lettere å trekke paralleller gjennom oss selv og historiske personer. Vi ser og konkluderer dermed med, at uansett tider og omstendigheter er kjærligheten og omsorgen foreldrene har ovenfor barna sine uendret. Videre er slagordet “Barna er vår fremtid”, like sann gjennom alle tider.

⁸⁷ Semmingsen 1942: 421

⁸⁸ Marie, Monika, Ragnhild, Aslak og Øyvind og HIS405 2020: avsn.5

Referanser

Arkivverket (20.02.2024). *Migrasjon*. [Migrasjon - Arkivverket](#)

Bergensavisen (2006, 25.januar). *Summiser 05.10.2004*.

<https://www.ba.no/summetonen/summiser-05-10-2004/s/1-41-1277196>

Byhistorisk Forening Stavanger. (u.å.). *1825*. Hentet 13. februar 2024 fra

https://byhistoriskforening.org/arringer_oversikt/1825/

De nasjonale forskningsetiske komiteene 2021. *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora – Forskningsetikk*.

De nasjonale forskningsetiske komiteene 2021. *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora - NESHS forskningsetiske retningslinjer - B)*

De nasjonale forskningsetiske komiteene 2021. *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora – Punkt 29. [Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi | Forskningsetikk](#)*

Endacott, J. & Brooks S. (2013) An Updated Theoretical and Practical Model for Promoting Historical Empathy. *Social Studies Research and Practice*, 8(1), 41-58.
<https://doi.org/10.1108/SSRP-01-2013-B0003>

Frafjord, R (u.å.). *Lars Larsen Geilane*. Byhistorisk Forening Stavanger.

https://byhistoriskforening.org/byhistorisk_skilting/lars-larsen-geilane/

Hans Eyvind Næss. (2021). Avreisen fra Stavanger i 1825. *Stavangeren: Medlemsblad for byhistorisk Forening Stavanger*, 31(1), 53-69

Harnes, H.B (2021). Historisk empati- ei viktig øving i perspektivtaking. *Bedre Skole*, 33 (2). 70-74.

J. Hart Rosdail. (2014). *The Sloopers: Their Ancestry & Posterity*. Ivitek Publishing.

Kunnskapsdepartementet. (2019). *Læreplan i samfunnsfag (SAF02-04)*. Fastsatt som forskrift.

- Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/saf02-04>
- Marie, Monika, Ragnhild, Aslak og Øyvind og HIS405. (2020, 21. desember). Uten historisk empati blir historien betydningsløs. *Historie nå*. <https://www.hf.uio.no/iakh/livet-rundt-studiene/blogg/uten-historisk-empati-blir-historien-betydningslos.html>
- Myhre, J. E. (2021). *Emigration from Norway, 1830-1920*.
[Emigration from Norway, 1830-1920 \(nordics.info\)](https://nordics.info)
- Nerheim, G. (2023, 16. november). *1825 – the beginning of organized emigration from Norway*. <https://www.clengpeerson.no/1825-an-important-year-in-norwegian-emigration-history/>
- Nilsen, V. L. (2023, 30. mai). Den norske Amerika – drømmen. *Nasjonalbiblioteket*.
<https://www.nb.no/historier-fra-samlingen/den-norske-amerika-drommen/>
- Norgeshistorie. (2023, 7. februar). Sannferdig beretning om Amerika til opplysning og nytte for bonde og menigmann. <https://www.norgeshistorie.no/kilder/bygging-av-stat-og-nasjon/k1421-sannferdig-beretning-om-amerika.html>
- Norsk utvandremuseum (u.å.). *Cleng Peerson – eventyrer og kolonist*. Hentet fra 10. februar
<https://utvandremuseet.no/cleng-peerson>
- Omdal, S. E. (2010, 31. mai). Amerikaturen som sluttet i Dusavig. *Stavanger Aftenblad*.
<https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/AJmQj/amerikaturen-som-sluttet-i-dusavig>
- Restauration u.å. *Videreformidler den norske utvandrerhistorien Norge – USA & kystkultur med praktisk sjømannskap*. Hentet 19. februar 2024 fra <https://restauration.no/historie-restaurant-history-boat-norway-usa-1825/>
- Rudi, I. B. & Utvik, T. I. (2022). Befolkningsutvikling og flytting på 1800-tallet. Utvandring.
[Befolkningsutvikling og flytting på 1800-tallet - Historie - NDLA](https://nordics.info)
- Rynning, O. (1839). *Sandfærdig Beretning om Amerika, til Oplysning og Nytte for Bonde og*

Menigmand. Christiania: Guldberg & Dzwonkowskis Officin af P.T. Mallings.

Sandvik, H. (2023). *Mor, far og alle barna.* Norgeshistorie. Universitet i Oslo.

[Mor, far og alle barna - Norgeshistorie](#)

Seldal, G. (2010, april) *Restauration og sluppefolkets reise til Amerika.* Sons of Norway,

Leiv Eiriksson Lodge 8-021. <https://www.sonsofnorway8021leiv.com/home/-restauration-og-sluppefolkets-reise-til-amerika>

Semmingsen, I. (1942). *Veien mot vest : Utvandringen fra Norge til Amerika 1825-1865.* H.

Aschehoug & CO. (W. Nygaard)

Semmingsen, I. (1944). *Utvandringen til Amerika.* J. W. Cappelens forlag.

Slooper Society. (u.å.). *Slooper Society of America.* Hentet den 29. januar 2024

<https://sloopersociety.org/>

Solem, B. (u.å.). *By sail across the ocean - daily life aboard.* Norway Heritage Hentet 13.

februar 2024 fra https://www.norwayheritage.com/by_sail.htm

Sørum, 2017. *Måltidstradisjoner.* Norsk tradisjonsmat.

<https://norsktradisjonsmat.no/tradisjonsmatskolen/artikkel/maltidene/>

The Statue of Liberty-Ellis Island Foundation (u.å.). *Oral History Library.* Hentet 25. januar

2024 fra <https://heritage.statueofliberty.org/oral-history-library>

Bildereferanse

Nielsen, E. (u.å.). *Avreise fra Stavanger* [maleri]. Restauration.no.

<https://restauration.no/historie-restaurant-history-boat-norway-usa-1825/>

Det norske utvandringsselskab Christiania (u.å.). *Proviantliste for 10 uger* [Plakat].

Norsk utvandremuseum. <https://utvandremuseet.no/arkiv>

Vedlegg

Vedlegg 1: Undervisningsopplegg

Ankomst til båten (10 min):

Vi møter elevene på kaien hvor elevene får beskjed at de må skrive seg på skipsmanifestet, med navn, alder og yrke. Selve skipsmanifestet skal se ut som en autentisk gammel skinnbok.

Når elevene har fått skrevet seg på skipsmanifestet, så går elevene ombord i båten og ned under dekk. Når elevene går under dekk spilles det musikk på høyttaler, og musikken skal være et virkemiddel for spenning. Sangen er en instrumental versjon av «Vem Kan Segla Förutan Vind» av Elin Steinkjer og Vegard Øyen

Livet i Norge på 1800 tallet (cirka. 3min):

Vi starter undervisningen med å se en stop motion film kalt «a dream of milk and honey». Filmen er opprinnelig 25 minutter lang, men det er bare de første 2 minuttene og 39 sekunder som er relevant. Filmen handler om Ola som drar til Amerika i 1860, og gir elevene en kontekst for hvordan det var å leve på 1800 tallet. Før vi starter med presentasjonsdelen skal begynner vi å presentere oss selv, og etterpå fortelle hva planen for timen er.

Link til videoen:

<https://norwegianridge.com/2023/03/26/a-dream-of-milk-and-honey/>

Restauration og Migrasjon på 1800/1900-tallet

Del 1 – Generell informasjon (7 min):

Etter at filmen er ferdig, så forteller vi om Restauration og Migrasjon på 1800/1900-tallet.

Vi begynner å fortelle om grunnleggende om Restauration (Manus) og viser bilder fra et google fotoalbum: <https://photos.app.goo.gl/nCS7ueTwVVwiNdF59> . Bildene vi har hentet fra internett er kildehenvist i kommentar på bildene dette gjelder.

«Som det ble sagt i videoen, så utvandret 800 000 nordmenn til Amerika i en tidsperiode på cirka 100 år. Først utvandret de med seilskip og etter cirka. 1860 ble seilskipene erstattet med dampskip. Dampskipene hadde lugarer, og hadde andre rom, spesielt spisesaler i forhold til seilskipene som seilte i starten av 1800-tallet. De første som reiste fra Norge dro fra

Stavanger, og var personer som budde i området rundt Stavanger. Dere sitter faktisk i en kopi av den første båten som dro i 1825. De reiste fra Stavanger 5. juli og reisen tok 98 dager. Det vil si at de var på sjøen i over 3 måneder!

Men hvorfor ville de reise fra Norge? Alt startet når kvekeren Lars Larsen Geilane sendte 2 personer til å utforske Amerika og bygge en god relasjon til kveker miljøet der. Kvekere er en religiøs gruppe, og eksister fortsatt i dag. På denne tiden så var ikke den norske kirken så aksepterende mot andre religioner enn den «Lutherske kirken». Den dårlige behandlingen gjorde at flere kvekere vurderte å reise fra Norge.

Etter cirka 3 år, i 1824 kom en av de tilbake med gode nyheter om Amerika og han het Cleeng Peerson. Da bestemte Lars og noen andre par seg for at de skulle reise, og Lars ble utvalgt for å være lederen for denne reisen. De måtte samle inn penger til reisen, og dette innebar å kjøpe en båt for reisen, kjøpe inn provianter og utstyr, samtidig som de måtte finne ut hvem som fikk være med. De fikk til slutt kjøpt en båt som het Restoration, og var en *sloop*, altså et seilskip med bare en mast. Derfor ble de som reiset ofte kalt for slupefolket eller sloopers på engelsk. Det som var spesielt med denne båten var at den egentlig ikke var laget for å frakte mennesker, for tidligere har det både drevet med jakt og frakting av korn, poteter og sild langs Norskekysten. Det er grunnen til at skipet er så bredt, og med flat bunn, fordi tidligere skulle det bare oppbevares ting her nede. Når utvandrerne skulle overta båten, så hevde de taket under dekk litt slik at det var plass til flere køyer oppå hverandre. Vi vet ikke nøyaktig hvordan det så ut under dekk, men sannsynligvis var det køyesenger på siden, kanskje til og med 4 oppå hverandre. Mens de hadde utstyr lagret i midten. Vi har til og med kilder som sier at noen måtte sove i *shunkabol*, under deler av reisen, som betyr at de sov oppå et teppe som var lagt på gulvet.»

**Vi viser en ramme som er laget som en illustrasjon på hvor store køyene kunne ha vært. **

«Dette er en 76cm lang ramme, og dette var omtrent størrelsen på en seng som slupefolket hadde her under dekk. Tenk hvor stor plass det ville vært om det lå 4 sånne rammer oppå hverandre, da ville det ikke vært god plass til å sove. Se for dere å sove på disse! Her er det ingen madrass, deilige dyner eller gode puter. Grunnen til at sengene ble laget så små var jo at de hadde begrenset med plass. I midten av rommet hadde de utstyr som klær, mat og andre ting de ville ha med til Amerika. Kisten kunne være 2x2 meter lang, og oppi skulle de pakke alt det nødvendige de eide i Norge, for å kunne starte et nytt liv i Amerika.»

Begynner å vise video om reiseruten fra Stavanger til Amerika

«Om vi skulle dra med fly over til Amerika i dag, så ville vi nok tatt den kjappeste veien til Amerika, som ville vært sånn». **peker på kartet**

«Men når de seilt med seilskip i 1825, så måtte de tenke på vind og vindretning, for rett over Atlanterhavet, så er det dårlig med vind og nærmest vindstille, derfor måtte de ta en annen rute. **Spill video**

Imens videoen spiller:

«De dro fra Stavanger kai 5 juli og første mål var England for å selge brennevin, dette var ulovlig i England, så de seilte raskt videre sør langs Europa. Når de nærmet seg Madeira, var de tomme for spesielt drikkevann. Etter litt misforståelser i Madeira fikk de lov til å komme i land. De var i land i 7 dager, fikk et godt måltid og fylte på proviantlagrene med mat og drikke. Videre så vet vi ikke om så mye fra reisen, men vi vet at det ble født et barn omtrent her, og at det var orkansesong i Karibia på den tiden de var der. Så seilte de langs østkysten og opp til New Your. Etter 96 dager, så kom de frem til målet»

Når videoen er ferdig:

«Når de kom til New Your, så tok det en brutal vending, da ble kapteinen for skipet arrestert. For i Amerika, så hadde det kommet en ny lov som fortalte hvor stor et skip måtte være i forhold til antall passasjerer. Det gir mening kanskje, tenk dere at det var 50 stykker ombord på skipet her nå. Som betydde at Restauration hadde for mange passasjerer til å være en så liten måt. De måtte betale en stor bot, men det hadde ikke nordmennene penger til. Heldigvis var presidenten på den tiden Kveker, og han syntes synd på disse nordmennene. Presidenten bestemte seg for at slupefolket skulle slippe å betale denne boten, så det ordnet seg heldigvis til slutt.»

Har sanse-aktiviteten

Sanse aktivitet (5min):

For at elevene ikke skal bli overveldet av informasjon, så ønsker vi å bryte av med en aktivitet. I aktiviteten bruker vi en annen versjon av IGP metoden, der elevene blir delt i 4 grupper. Vi sender krukker som de skal gjette hva som er ut ifra lukten, og innholdet er ikke synlig for elevene. Etter at disse er sendt rundt, så skal gir vi elevene litt tid til å tenke og diskutere og så spør vi dem i plenum hva de tror var inni.

I selve krukkene er det ting som har vært relevante til hva utvandrere ville ta med seg om bord. I krukkene skal vi ha spekesild, saltlake, tørka kjøtt, og potet. Disse representerer proviant med lang holdbarhet som utvandrere pleide å ha med seg, og eventuelle lukter som var typisk for skipet. Etter elevene har luktet og gjettet, så drar vi temaet naturlig inn i hva de pleide å spise når de utvandret.

Restauration og Migrasjon på 1800/1900-tallet

Den 2 – Mat og måltid (3 min)

Etter at elevene har gjettet hva som er i krukkene:

«Dere fikk lukte på tørket kjøtt, poteter, saltlake og spekesild. Dette var vanlige ingredienser som var om bord og ble brukt i matlaging»

«Det var vanlig å ha med seg mat som kunne oppbevares lenge, eksempel på dette er lass av poteter, brød, tønner av spekesild og spekeskinker, og dette var sannsynligvis vanlig for andre skip å ha med seg det samme.

«Hvordan de lagde maten er vi ikke helt sikre på, om det var en kok som lagde mat for alle, eller om hver familie lagde mat til seg selv. Men vi vet at Restauration hadde et slags skur oppe på dekk som ble brukt til å lage mat. Der var det en vedovn som de brukte for å varme opp maten. Sannsynligvis var det kvinnene som hadde ansvar for å lage mat, det er også mulig at enkelte av barna ble med på denne oppgaven.

Film fra Restauration (2/3 min):

For å avslutte presentasjonsdelen av undervisningen, så skal vi vise en film som Restauration har laget. Videoen varer i cirka. 1 min og vil være en fin avslutning for å vise eventuelle følelser eller tanker de hadde når de skulle utvandre.

Link til videoen:

<https://www.youtube.com/watch?si=kKpx0d72HbNK7Nwm&v=dp5adPJ3h-U&feature=youtu.be>

Historisk empati, møte med en «utvandrer barn» fra 1800 tallet (10 min):

I denne delen ønsker vi at elevene skal få reflektere over hvordan det kunne være om bord på et utvandrerskip på 1800 tallet. Vi vil gi elevene en kontekst, som kan bidra til at elevene får en økt historisk empati. Elevene vil få møte et fiktivt barn som de på noen områder kan kjenne seg igjen i, men på andre områder er ulik.

Elevene vil få møte Johan med et bilde på skjermen. Han var ombord på et utvandrerskip på 1800 tallet. Etter en kort presentasjon av Johan, så vil elevene få vandre rundt på skippet, og lese på små flash cards som henger rundt omkring på båten. På den ene siden stilles det refleksjonsspørsmål til elevene om deres eget liv, og på den andre siden kommer det fortellinger fra livet til Johan på utvandrerskip som Restauration eller livet på 1800 – tallet. Historiene om Johan er basert på forskingen og informasjonen vi har funnet rundt barn. Noen deler av historiene er ikke sanne, men er basert på andre lignende situasjoner. Dette for at elevene skal få et dypere relasjon til Johan. I denne aktiviteten får elevene bevege på seg, bli kjent med skippet og mulighet til å utvikle sin historisk empati. For å gi elevene ekstra motivasjon til å lese det som står i kortene, skal vi fortelle at noe av det som står i kortene skal komme i quizen.

Vi har ikke laget ferdigstilte kort i arbeid med oppgaven, men dette er noe som må gjøres i forberedelse til undervisningstimen. Her er hva kortene skal inneholde:

1. Hva er den beste gaven du har fått?

- Når Johan hadde bursdag om bord på Restauration, så fikk han et hardkokt egg i bursdagsgave fra moren sin. For mange kan dette høres rart ut, men på denne tiden var egg en veldig dyr råvare, så for Johan var dette luksus.

2. Hva pleier du å gjøre på 17. mai?

- Om bord på utvandrerskip så feiret de også 17 mai. På nasjonaldagen pyntet de dekk og kledde seg i de fineste klærne de hadde. Noen brukte også bunad som de hadde med seg på reisen. Johan var med på et 17 mai tog på dekk, og vant en sekkehopp konkurranse.

3. Tenk på 3 ting du vet om Amerika

- Broren til Johan hadde hørt om at det var mulig å bli rik i Amerika om han jobbet hardt nok. Men selv om broren til Johan hadde reist før dem, så kunne han fortsatt svært lite om Amerika. Han viste at de snakket et annet språk, men kunne ikke engelsk selv. I senere tid fikk nordmenn høre om Amerika igjennom brev fra slektninger.

4. Hva er den lengste tiden du har vært på en båt?

- Dette var første gangen Johan var på en seilbåt, og han skulle være der i over 3 måneder. Han hadde vært i en robåt og fisket noen ganger før, men aldri vært i en så stor båt som da han reiste til Amerika. Johan syntes at den vanskeligste delen av reisen var når bølgene var store, fordi da ble han sjøsyk.

5. Hva liker du best å gjøre når du ikke er på skolen?

- Johan gikk også på skolen i Norge, men hans søster Margareth fikk ikke lov til å gå på skole når de bodde i Norge. Når de ikke var på skolen, så fikk de oppdrag fra foreldrene sine, med oppgaver de måtte gjøre på gården. Utenom det var han veldig glad i å fiske fra bryggen, og stå på krykker.

6. Hvor mange personer er det meste du kunne delt rom med?

- I starten av utvandringen så sov alle på det samme rommet under dekk. Man er ikke helt sikker, men vi tror at de ofte sov på skift, altså at de byttet på hvem som sov. Men når det var storm, så brukte de både køyer, kister og gulv som senger. Johan måtte da sove i en slunkaból, som er å sove på et teppe på gulvet. Senere så fikk skipene lugarer, men de måtte fremdeles dele med 4 eller 5 stykk.

7. Hva er den beste maten du vet om?

- Johan visste ikke om noe som var bedre enn å spise komle til middag. Han fikk smake iskrem når han bodde i Amerika, men han syntes at isen var for kald til å spise. Derfor ønsket han å få varmet isen slik at den ble mykere. På båten så var Johan med på å fiske etter fisk, som de spiste stekt eller kokte i en fiskesuppe.

8. Kunne du tenkt deg å gå i dette?

- På 1800 tallet var det forskjell på hva vanlige folk og rike personer gikk med. De fleste som reiste sammen med Johan var vanlige folk som gikk med klær som barna på bildet. Klærne som de gikk med var laget av ull, skinn og sko av tre.

Omenta, M.B. (1870-1880). Portrett av to gutter (fotografi). Oslo Museum, Oslo.
<https://digitalmuseum.no/021019529292/portrett-av-to-gutter>

David, J. (1898). Klassebilde fra Berles skole 1898 (fotografi). Oslo Museum, Oslo.
<https://digitalmuseum.no/011014501696/klassebilde-fra-berles-skole-1898>

9. Hvordan ville det vært å dra fra din bestevann?

- Johan måtte dra fra sin bestevann Jens, som bodde på nabogården i Norge. Det var nok vanskelig for han å dra fra vennene sine, men familien hans tenkte nok at fremtiden i Amerika kunne være bedre enn de hadde det i Norge. Johan og Jens kunne skrive brev til hverandre, men det tok flere måneder for et brev å komme frem.

10. Har du vært i et land hvor de snakket et språk du ikke forsto?

- Da Johan dro til Amerika kunne han ikke engelsk. Det var noe han måtte lære seg når han kom frem. Når de kom frem til Amerika, så flyttet han og familien til staten Missouri, og bodde i en by hvor mange nordmenn hadde flyttet. Tror du at det var litt lettere å bo i Amerika dersom du møtte noen som snakket det samme språk som deg?

11. Hva drømmer du om å jobbe som når du blir voksen?

- På den tiden Johan reiset til Amerika var det stor befolkningsvekst i Norge. Den eldste var den som arvet gården. Dette gjorde at de andre søsken som ikke arvet noe, måtte jobbe som tjenere eller andre lav-status jobber. Faren til Johan ønsket at alle ungene skulle få en bra framtid, og valgte derfor at familien skulle utvandre til Amerika.

Quiz (15 min):

På slutten av undervisningen skal vi ha en Quiz, som skal oppsummere og avslutte undervisningstimen. Spørsmålene fra quizen er basert på det vi har vært igjennom i timen. Elevene blir delt inn i grupper på 3, og får utdelt quizen på papir. Gruppene får litt tid til å diskutere og svare på spørsmålene, for vi studenter går igjennom svarene. Elevene teller antall riktige svar selv, og alle får en premie, men vinnerne får noe ekstra tillegg.

Her er quizen med fasit markert i fargen grønn. I undervisningstimen vil elevene få en quiz der fasiten ikke er markert i farge.

1. Når reiste Restauration?

- 1802 1814 1820 1825

2. Hvor mange utvandret fra Norge til Amerika på 1800 tallet?

- 80 000 400 000 800 000 1 200 000

3. Hvilke grunner hadde nordmenn til å dra til Amerika på 1800 tallet?

- Gode forhold for landbruk i Amerika Religiøs forfølgelse
 Krig i Norge Mangel på mat og penger i Norge

4. Hvilke by reiste de første Amerika-utvandrerne fra?

- Christiania (Oslo) Bergen **Stavanger** Trondheim

5. Hva er et *slunkabol*?

- Stedet hvor de lagde mat ombord **Å sove på et teppe på gulvet**
- Måten de fisket om bord på båten Plassen på båten hvor de lagret provianter og utstyr som jern

6. Hvor stor var kisten som hver familie fikk ha med seg?

- 0.5x0.5m 1x1m 1.5x1.5m **2x2m**

7. Hvor stoppet Restauration utvandrerne på vei til Amerika?

- England** Frankrike **Madeira** Karibia

8. Hvilke stoff var klærne til vanlige folk lagd av på 1800 tallet?

- Silke **Ull** Bomull **Skinn**

9. Hva mat fikk utvandrerne på båten?

- Tørket fisk** **Potet** Korn Kylling

Ekstra spørsmål dersom flere grupper har like mange poeng:

10. Når begynte de å migrere med dampskip?

1860

Vedlegg 2: Materialet fra Sloopers Society of America

Side 18 fra *The Sloopers: Their Ancestry & Posterity* av J. Hart Rosdail:

18

THE SLOOPERS

Besides the loading of the 6393 pounds of iron, there was the big job of fixing up the ship to accommodate 52 people. Berths had to be built for all of them on the lower deck and Lars Larsen, ship's carpenter, must have been busy from morning 'til night.¹ The deck area at his disposal, allowing for the flare of the ship, could not have been more than 480 square feet, about 9 square feet per person. Assuming a minimum of space between bunks and tiniest of companionways, only 250 square feet was available for sleeping. Even with double bunks this was less than two-thirds the room needed, for 2½ by 6 foot bunks for all of the immigrants. Besides, space had to be provided for the chests containing their possessions and provisions. Lars must have had to tier the bunks to three or four and the poor passengers had to worm their way in and out of their beds like eels. Children probably had to share bunks toe-to-toe. And as for living space, and eating space -- that could only be found about six inches above their heads -- on deck. And what did they do in bad weather?²

On deck then there was the galley for cooking food, and tanks for fresh water -- capacity enough to last 52 people for at least 2 months. Then there were lockers to hold fuel for the stove, extra canvas for sails, ropes and other sailing gear. The immigrants worked hard to get everything loaded and in readiness for the long trip.

"Every family [took] along such food as would keep, including several kinds of cheese, flatbread (baked crisp on top of the stove in thin flakes), rye bread, cookies, dried beef, salt pork, several kinds of smoked and dried fish, dried fruit, and several other things. For drink, many ... [took] along kegs of home-brewed ale and casks of sour milk; also tea, and a few had some coffee. Coffee was not so common throughout Norway then as now, although it had been used as a beverage in the cities and coast districts for a long time."³ Other staples carried included flour, peas, cereals, and potatoes.⁴

Link til en Google Driven som inneholder en presentasjonen som vi har fått tilsendt fra Sloopers Society of America:

[A Timeline of the Sloopers and Norwegian Immigrant](#)